

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมจึงถูกกำหนดให้เปลี่ยนแปลงไป ด้วยปัจจัยการผลิต การติดต่อสัมพันธ์ทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ผลกระทบดังกล่าวมีส่วนทำให้สังคมไทยเคลื่อนไหวไปด้วย อีกทั้งแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันที่เรียกว่า “กระแสโลกาภิวัตน์” ซึ่งได้แพร่กระจายเข้ามายังประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการแผ่ขยายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อรองรับการกระจายของภาคอุตสาหกรรม การบริการ การปรับตัวทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยีวิทยาการสมัยใหม่ที่เกิดขึ้น และการปรับเปลี่ยนค่านิยมเป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก ทั้งในทางบวกและทางลบต่อสังคม ชีวิตครอบครัว ตลอดจนจิตใจของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลกระทบต่อค่านิยมของคนไทยในด้านต่าง ๆ

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534: 234-235) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมในการเกิดค่านิยมของคนว่า เกิดจากประสบการณ์ ความเชื่อ เจตคติ และแรงจูงใจ การเกิดค่านิยมของคนจะมีพฤติกรรม 3 อย่าง สรุปได้ดังนี้ คือ

1. การยอมรับในสิ่งนั้น เนื่องจากบุคคลเห็นว่ามีคุณค่าแก่ตนเมื่อนำมาปฏิบัติ
2. ความชอบในสิ่งนั้น ๆ พฤติกรรมของความชอบ จะดูได้จากการประเมินตนเอง และจากบุคคลใกล้เคียง
3. การผูกมัดตนเอง เป็นความเชื่อมั่นว่าจะยอมรับค่านิยมนั้น

อย่างไรก็ตาม การปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสม สามารถกระทำได้ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงมีพระราชดำริ เป็นแนวทางในการพัฒนาค่านิยมและพัฒนาการศึกษา ดังข้อสรุปว่า การปลูกฝังค่านิยมให้แก่คนนั้น คือการหมั่นฝึกฝน และหมั่นปลูกฝังให้เป็นคนรู้จักเหตุและผล ความรับผิดชอบชีวิตโดยตัวของเขาเอง ซึ่งจะทำให้บุคคลปฏิบัติงาน และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม (สำนักพระราชเลขานุการ, 2517: 488) และทรงมีพระราชปรารภว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษา ก็คือ การทำให้บุคคลมีปัจจัยสำหรับชีวิตครบถ้วนใน

ด้านต่าง ๆ คือ ด้านวิชาความรู้ ความคิดวินิจัย จิตใจ และคุณธรรมความประพฤติ ความขยัน อดทน ความสามารถในการนำความรู้ความคิดไปใช้ปฏิบัติงานได้จริง (สำนักราชเลขาธิการ, 2524: 106) แนวพระราชดำริที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าในการจัดการศึกษาควรจะต้องปลูกฝังค่านิยม ให้แก่บุคคล โดยเฉพาะการหมั่นฝึกฝนความอดทน และการนำไปใช้ปฏิบัติงานจริง

จากเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 และรุนแรงที่สุดในปี พ.ศ. 2540 (คณะกรรมการศึกษา และเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ, 2541: 3) ดังที่ สนั่น อังอุบลกุล (2542: 3) ได้กล่าวถึงวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของไทยไว้ว่า ในปี 2539 การเติบโตทางเศรษฐกิจและอัตราแลกเปลี่ยนของไทยยังมีเสถียรภาพ แต่มีปัญหาการส่งออกที่ขยายตัวต่ำมาก ดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุล ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และสถาบันการเงินหลายแห่งขาดความมั่นคง การโจมตีค่าเงินบาท ซึ่งมีผลให้รัฐบาลเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นแบบลอยตัว เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 เป็นจุดเริ่มต้นของวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ โดยทุนสำรองเงินตราต่างประเทศลดลงอย่างรวดเร็ว ปลายปี พ.ศ. 2540 สภาพคล่องตึงตัวรุนแรง อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจประสบปัญหาเป็นหนี้ด้วยคุณภาพ ทำให้สถาบันการเงินมีฐานะอ่อนแอขาดทุนจำนวนมากและต่อเนื่อง สาเหตุของวิกฤตเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา ได้มีผู้มีความรู้หลายท่านวิเคราะห์วิจารณ์ไว้ดังต่อไปนี้

วิทยากร เชียงกุล (2541: 11-13) ได้วิเคราะห์สาเหตุของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทยว่า

1. ภาคธุรกิจ เอกชนทั้งสถาบันการเงิน และบริษัทต่าง ๆ กู้เงินจากในประเทศ และต่างประเทศมาลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ มีการเล่นหุ้น และธุรกิจที่มุ่งหวังกำไรระยะสั้นเพิ่มขึ้นในอัตราสูง โดยไม่สามารถนำผลตอบแทนจากการลงทุนกลับมาใช้หนี้ได้ทัน

2. ธนาคารและบริษัทเงินทุนมุ่งทำกำไร ด้วยการขยายสินเชื่อในอัตราสูงรวมทั้งสินเชื่อด้วยคุณภาพมีมาก ทำให้ธนาคารบางแห่งและบริษัทเงินทุนจำนวนมากขาดความน่าเชื่อถือ รัฐบาลสั่งพักการดำเนินงานของบริษัทเงินทุน 58 แห่ง ซึ่งมียอดรวมของธุรกิจไม่ต่ำกว่า 8 แสนล้านบาท ทำให้เกิดการชะงักงัน และขาดความเชื่อถือในบริษัทเงินทุน และธนาคารขนาดเล็กมากยิ่งขึ้น ประชาชนขาดความเชื่อถือในธนาคารแห่งประเทศไทย และขาดความเชื่อมั่นในรัฐบาล โดยเห็นว่าจัดระบบสถาบันการเงินอย่างไม่มีประสิทธิภาพและไม่ชัดเจน

3. การพัฒนาประเทศที่ไม่ได้กระจายสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง ไม่สร้างพื้นฐานที่เข้มแข็ง ทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้านการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยเริ่มลดลง การส่งออกชะงักตัว ขณะที่การสั่งสินค้าเข้ายังเพิ่มขึ้นอีกมาก เพราะอุตสาหกรรมการส่งออกส่วนใหญ่ต้องพึ่งการสั่งเข้าด้านปัจจัยการผลิต จึงทำให้มีการสั่งสินค้าเข้ามา ทำให้ประเทศขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเพิ่มขึ้น

4. มีการพึ่งพาการลงทุน การกู้เงิน และการค้ากับต่างประเทศเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีแต่จะทำให้เราเสียเปรียบต่อขนาดบุคลากร และเป็นที่มามากขึ้น

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542: 3) ได้กล่าวถึงปัญหาที่ประเทศไทยประสบความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจไว้ว่า

1. เศรษฐกิจของประเทศไทย เกิดผันผวนอย่างรุนแรง ทำให้การลงทุนสะดุดชะงัก เกิดภาวะว่างงานขึ้นทั่วประเทศ
2. รัฐบาลไทยมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เป็นลำดับ จึงทุ่มเทขยายการผลิตไปในด้านอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร
3. ภาครัฐและเอกชน ไม่ได้มีแผนรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในลักษณะเช่นนี้มาก่อน

รัตนา สายคณิต (2541: 46-50) นักเศรษฐศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ตั้งข้อสังเกตเรื่องการใช้จ่าย เพื่อการอุปโภคบริโภคของแต่ละบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยทางด้านจิตใจ (Subjective Factors) ที่มีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายของบุคคลแบ่งออกเป็น
 - 1.1 นิสัยของบุคคล บุคคลที่มีนิสัยเป็นคนประหยัด ใช้จ่ายในการบริโภคจะน้อยกว่าผู้มีนิสัยใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย
 - 1.2 ความกดดันทางสังคม ความกดดันทางสังคมมีแนวโน้มไปในทางกระตุ้นการใช้จ่าย กล่าวคือ บุคคลอาจแบ่งรายได้ส่วนใหญ่เพื่อการอุปโภคทั้งนี้เนื่องจากมีความต้องการ และความจำเป็นต้องรักษาตำแหน่ง และความเป็นอยู่ของตนเองในสังคมให้ใกล้เคียงกับระดับเพื่อนบ้าน
 - 1.3 การคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต ถ้าบุคคลคาดว่าในอนาคตรายได้ของเขาจะลดลง เขาจะลดรายจ่ายอุปโภคบริโภคในปัจจุบัน เพราะว่าเขาจะต้องเก็บออมไว้เพื่อจ่ายในอนาคต
2. ปัจจัยทางด้านวัตถุ (Objective Factors) ที่มีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายของบุคคล ได้แก่
 - 2.1 การกระจายรายได้ของสังคม บุคคลใดหรือครอบครัวใดมีรายได้สุทธิค่อนข้างสูงจะสามารถเก็บออมไว้ได้ คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของรายได้สูงกว่าบุคคล หรือครอบครัวที่มีรายได้สุทธิต่ำ
 - 2.2 การให้สินเชื่อในการบริโภค ระบบเศรษฐกิจที่นิยมบริการให้สินเชื่อจะมีระดับการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคค่อนข้างสูงกว่าระบบเศรษฐกิจที่ไม่นิยมการให้สินเชื่อในการบริโภค
 - 2.3 ขนาดของสินทรัพย์อุปโภคบริโภคถาวรที่มีอยู่ คือสินทรัพย์ที่มีอายุการใช้งานค่อนข้างนาน เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ การใช้จ่ายอุปโภคบริโภคอาจลดลงได้เมื่อบุคคลมีสินทรัพย์นั้นแล้ว

2.4 ขนาดของสินทรัพย์สภาพคล่อง สินทรัพย์สภาพคล่อง หมายถึง สิ่งที่เราถือว่าเป็นเงิน (money) ได้แก่ ธนบัตร เหรียญ บุคคลที่มีสินทรัพย์ดังกล่าวมากจะมีเปอร์เซ็นต์ของการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคค่อนข้างสูง

2.5 ระดับราคาสินค้าในระยะที่เกิดภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรือง รายได้ของบุคคลส่วนใหญ่มักอยู่ในระดับสูง ทำให้การใช้จ่ายของบุคคลสูงตามไปด้วย และถ้าเป็นระยะภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การใช้จ่ายอุปโภคบริโภคก็จะอยู่ในระดับต่ำเช่นกัน

2.6 อายุของประชากร บุคคลที่ทำการออมทรัพย์มักอยู่ในวัยกลางคน วัตถุประสงค์เพื่อที่จะได้นำเงินออมที่สะสมไว้นั้นมาใช้จ่ายในวัยชรา หรือภายหลังที่ออกจากงาน ดังนั้นประชากรที่อยู่ในวัยทำงานเป็นเปอร์เซ็นต์สูงจะมีการออมทรัพย์ค่อนข้างสูง

จากเหตุการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ มีผลสะท้อนให้เห็นค่านิยมละพฤติกรรมของคน จึงเป็นการสมควรที่คนไทยจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและมีค่านิยมเสียใหม่บนพื้นฐานของความเป็นไทย ซึ่งเป็นแนวทางหลักสำคัญที่สามารถนำมาใช้แก้ไขพฤติกรรมของคนไทยในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันได้ ตามที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ประกาศเรื่อง ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2525 ซึ่งมีดังนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

(คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2530: 270-274)

ดังนั้น การส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ เพื่อนำไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สอดคล้องเป็นสภาพเศรษฐกิจที่แปรเปลี่ยนไป จึงมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง และเนื่องจากครูสังคมศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาปลูกฝังทัศนคติและคุณธรรมสำหรับเยาวชน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ให้แก่นักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จึงมีความประสงค์จะศึกษาว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้นำความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตามที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ประกาศแนวปฏิบัติไว้เมื่อปี พ.ศ. 2525 มาก

น้อยเพียงใด จึงได้ศึกษาเรื่องการนำความรู้เรื่อง ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในด้านการพัฒนาความตระหนักในค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ เพื่อประโยชน์ ในการแก้ปัญหาในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการนำความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ศึกษา ในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร
2. การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาการนำความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตามการรับรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
3. การคัดเลือกแนวปฏิบัติเพื่อให้ครอบคลุมองค์ประกอบตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ผู้วิจัยได้คัดเลือกแนวปฏิบัติเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนของนักเรียน ในชีวิตประจำวัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ค่านิยม หมายถึง ความเชื่อที่บุคคลหรือกลุ่มคนยอมรับในคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่มีเงื่อนไข ว่าการปฏิบัติตนเพราะเห็นคุณค่าต่อสิ่งนั้นแล้ว จะต้องทำให้เกิดความดีแก่สังคมหรือไม่

ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ หมายถึง ค่านิยมที่พึงประสงค์ที่ได้รับการประกาศจาก คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2525 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนยึดถือปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน โดยประกาศเป็นค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ มีดังนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ หมายถึง การศึกษาหาความรู้ อยู่เป็นประจำ มีความเข้มแข็ง อดทนต่ออุปสรรคทั้งหลาย รู้จักใช้ความรู้ความสามารถของตนเอง

ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น รวมไปถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีความรับผิดชอบ ต่อตนเอง และปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จเรียบร้อย

2. การประหยัดและออม หมายถึง การมีความพอดีในการบริโภค ใช้ทรัพยากร และเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนใช้จ่ายตามความเหมาะสม รู้จักการเพิ่มพูนทรัพย์ ด้วยการเก็บและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดูแลรักษาบูรณทรัพย์ของตนเอง มีการเก็บออมเงินไว้ตามสมควร

3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย หมายถึง การรักษาความสะอาดของ บ้านเมืองที่อยู่อาศัย และสถานที่สาธารณะ ไม่ทำลายสาธารณสมบัติ รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ของ ตนเองในการใช้บริการตามลำดับก่อนหลัง ปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร ไม่แก้ ปัญหาด้วยวิธีการรุนแรง

4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง มีความเมตตา กรุณา รู้จักการเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ แก่ผู้อื่น ไม่พุดยุ้งให้แตกร้าง มีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นบุคคลที่ไม่เห็นแก่ได้ ละเว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ มีความอดทนอดกลั้น กตัญญูกตเวทีต่อผู้มี พระคุณ มีความละเอียดต่อการทำความชั่วทั้งหลาย

5. การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย นิยมไทย ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา เคารพเทิดทูนศาสนา แสดงความจงรักภักดี เทิดทูน พระเกียรติ และพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์

การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน หมายถึง การนำความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไปใช้ในแต่ละวัน ในด้านการเรียนและการดำเนินชีวิตประจำวันในครอบครัว ที่เป็นทั้ง ในลักษณะปฏิบัติด้วยตนเอง และ/หรือการแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงการนำความรู้ เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

2. เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อการปลูกฝังค่านิยม และนำความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ให้นักเรียนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3. เป็นแนวทางในการศึกษา และวิจัยต่อไปของนักการศึกษา และผู้สนใจ